

ANDMEKAITSE INSPEKTSIOON

Maksehäirete avaldamine

Andmekaitse Inspektsiooni juhend **„Maksehäirete avaldamine“**

Kinnitatud 03.10.2022

Juhend on suunatud nii maksehäireandmete avaldajatele, maksehäireandmete küsijatele- saajatele kui ka inimestele, kelle andmeid avaldatakse.

Juhendi valmimisse olid kaasatud Finantsinspeksioon, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Eesti Pangaliit, MTÜ FinanceEstonia, AS Creditinfo Eesti, Julianus Inkasso OÜ ja OÜ Krediidiregister.

Täname huvipooli panustatud aja ning põhjaliku tagasiside eest!

Sisukord

1. Juhendi eesmärk ja reguleerimisala	2
2. Maksehäireandmete avaldamise põhimõtted	3
2.1. Andmete edastamine maksehäireregistrile õigustatud huvi alusel	3
2.2. Andmete avaldamine IKS § 10 alusel	4
2.3. Andmete avaldamine isiku krediitvõimelisuse hindamiseks või muul sarnasel eesmärgil	4
2.4. Andmete edastamise õigusliku aluse kontrollimine	5
2.5. Andmete õigsuse kontrollimine	6
2.6. Andmete avaldamise aeg.....	7
2.7. Andmesubjekti ülemäärase kahjustamise keeld	9
2.8. Andmesubjekti teavitamine võlaandmete avaldamisest	11
2.9. Täiendavad kaitsemeetmed	12
3. Andmesubjekti õigused ja andmetöötaja kohustused maksehäire avaldamise ajal	13

1. Juhendi eesmärk ja reguleerimisala

Tehingukäibe usaldusvääruse huvides lubab isikuandmete kaitse seadus maksehäire- ehk võlaandmete avaldamist teistele isikutele ilma inimese enda nõusolekuta. Teiste isikute kaitset halbade tehingute tegemise eest loetakse kaalukamaks kui võlgniku eraelu kaitset. Siiski püüab seadus ära hoida ka võlgnike üleliigset kahjustamist. Käesolev juhend selgitab maksehäireandmete avaldamisega seotud õigusi ja kohustusi, mis tulenevad isikuandmete kaitse üldmäärusest (IKÜM) ja isikuandmete kaitse seadusest (IKS).

Maksehäireandmeteks loetakse teavet selle kohta, kellel on kelle suhtes maksetähtaja ületanud võlg, kui suur see on (sh kõrvalnõuded), millal see tekkis ning mis liiki tehinguga on tegemist. Maksehäireandmeteks loetakse ka eraisikust võlglase nime ja sünniaega/ isikukoodi, kui need andmed on maksehäire avaldaja poolt välja toodud.

Võlasuhterikkumisega seotud isikuandmete osas tuleb täpsustada, et kuigi IKS § 10 pealkiri räägib võlasuhtest ning võlasuhte mõiste tuleneb võlaõigusseaduse §2 lõikest 1, siis IKS-i seletuskirjast lähtuvalt tuleb IKS §10 mõttes vaadata võlasuhte mõistet kitsamalt, ehk võlasuhte rikkumise all peetakse silmas **üksnes lepingulisi rikkumisi**. Nimetatud sätte reguleerimise vajadus tuleb soovist tagada võimalus isikute finantsilise usaldusvääruse ehk krediivõimelisuse hindamiseks – olemas on praktiline vajadus selleks, et oleks võimalik hinnata lepingupoole usaldusväärust lepinguliste suhete täitmisel.

Juhend on suunatud nii maksehäireandmete avaldajatele (andmetöötajatele); inimestele, kelle andmeid avaldatakse (võlgnikele ehk andmesubjektidele); kui ka maksehäireandmete küsijatele-saajatele. Juhend ei puuduta juriidiliste isikute maksehäireandmete avaldamist. Juriidilistel isikutel ei ole eraelu ja seetõttu nende andmeid IKÜM ega IKS ei kaitse.

2. Maksehäireandmete avaldamise põhimõtted

Võlausaldaja võib võlaandmete avaldamist korraldada kolmel viisil:

- 1) avaldades ise oma võlgnike maksehäireandmeid (olles **vastutav töötleja**),
- 2) kasutades edastamiseks **volitatud töötlejat**, kes tegutseb vastutava töötleja ülesandel, tema juhiste alusel ja tema vastutusel, pakkudes vastutavale töötlejale eeskätt tehnilist teenust,
- 3) edastades andmed teisele ettevõtjale, kelle tegevusalaks on maksehäireteabe müük oma nimel ja vastutusel ning kes on ise **vastutav töötleja**.¹

Olukordades, kus võlausaldaja ei avalda võlaandmeid ise (variandid 2 ja 3), tuleb andmete edastamisel eristada kaht eri etappi:

- (I) võlausaldaja poolt andmete edastamist maksehäireregistrile ning
- (II) maksehäireregistri poolt andmete avaldamist päringu tegijale.

Esimene etapp toimub IKÜM artikkel 6 lõike 1 p f ehk õigustatud huvi alusel ning sellele järgnev andmete avaldamine päringute teostajatele toimub IKS §10 alusel.

2.1. Maksehäireandmete avaldamise põhimõtted

IKÜM artikkel 6 lõike 1 p-s f on ette nähtud kolm tingimust, mis kõik peavad täidetud olema, et võlaandmete edastamine maksehäireregistrile oleks lubatud:

- 1) vastutaval töötlejal või andmeid saaval kolmandal isikul on õigustatud huvi;
- 2) isikuandmete töötlemine on vajalik õigustatud huvi teostamiseks;
- 3) vastutava töötleja või andmeid saava kolmanda isiku huve ei kaalu üles kaitstava andmesubjekti ehk võlgniku põhiõigused ja -vabadused.

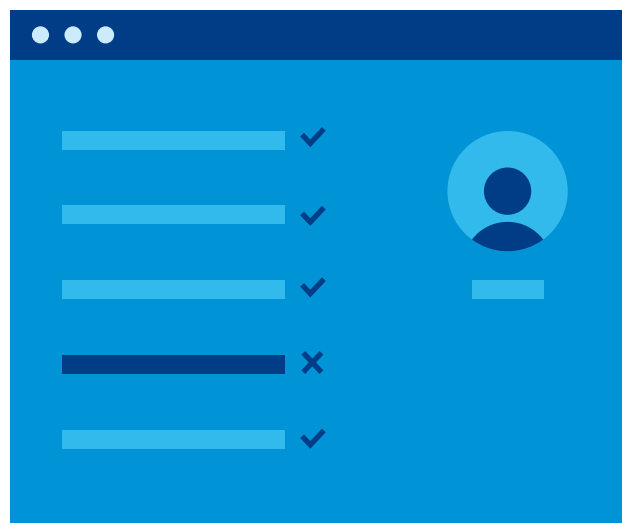
Selle hindamine toimub kolmeastmelise skeemi järgi:

- **I aste** – isikuandmete töötleja või kolmandate isikute huvid ja nende kaalukus;
- **II aste** – andmesubjekti õigused ja huvid ning kaalukus;
- **III aste** – vastanduvate huvide kaalumine – nende esialgne hinnang ning vajadusel täiendavad kaitsemeetmed, lõplik hinnang.

Veendumine, kas õigustatud huvi alusel on lubatav võlaandmeid edastada, on vastutava töötleja ülesanne.

Vastutav töötleja peaks läbipaistval moel viima läbi isikuandmete töötleja ja andmesubjekti vastanduvate huvide kaalumise ning olema võimeline oma otsust põhjendada. Andmetöötlusest tuleneva võimaliku ulatusliku ja intensiivse riive korral võib olla vajalik koostada kirjalik andmekaitsealane mõjuhinnang (IKÜM art 35).

Õigustatud huvi hindamisest saab täpsemalt lugeda Andmekaitse Inspektsiooni õigustatud huvi juhendist.

¹ **Vastutav töötleja** määrab andmete töötlemise (sh avalikustamise) eesmärgid ja vahendid. **Volitatud töötleja** töötleb andmeid vastutava töötleja nimel. Vt isikuandmete kaitse üldmääruse artikkel 4.

2.2. Andmete avaldamine IKS § 10 alusel

Õigus oma võlgniku maksehäireandmeid avaldada ei tähenda nende avalikustamist piiramatule arvule tuvastamata isikutele (internetis, ajalehes, kortermaja teadetetahvlil, ettevõtte kodulehel jne).

Nii sätestab IKS § 10 lõige 1, et võlasuhte rikkumisega seotud isikuandmete avaldamine kolmandale isikule ja edastatud andmete töötlemine kolmanda isiku poolt on lubatud andmesubjekti krediitdivõimelisuse hindamise või muul samasugusel eesmärgil ning üksnes juhul, kui täidetud on kõik kolm tingimust:

- 1) andmetöötaja on kontrollinud, et andmete edastamiseks on õiguslik alus;
- 2) andmetöötaja on kontrollinud andmete õigsust;
- 3) andmeedastus on registreeritud (säilitades teavet, kellele ja mida edastati).

Sõltumata eelnevast, ei ole lubatud andmeid töödelda, kui:

- 1) tegemist on eriliiki isikuandmetega;
- 2) tegemist on andmetega süüteo toimepanemise või selle ohvriks langemise kohta enne avalikku kohtuistungit või õigusrikkumise asjas otsuse langetamist või asja menetluse lõpetamist;
- 3) see kahjustaks ülemäära andmesubjekti õigusi või vabadusi;

- 4) lepingu rikkumisest on möödunud vähem kui 30 päeva;
- 5) kohustuse rikkumise lõppemisest on möödunud rohkem kui viis aastat.

Maksehäireregister võib päringute teostajatele andmete avaldamisel tugineda ka IKÜM artikkel 6 lõike 1 punktile f ehk õigustatud huvile, kuid sisuliselt nõuab see vähemalt samaväärsete meetmete võtmist kui IKS §-l 10 põhinev võlaandmete töötlemine. Lisaks tuleb arvestada, et õigustatud huvile tuginedes võib andmetöötlus suurema tõenäosusega osutada andmesubjekti liigselt kahjustavaks ja seega lubamatuks. Erinevalt IKS §-st 10 ei näe IKÜM art 6 lg 1 p f ette sõnaselgeid piiranguid andmete avaldamisele (st andmeid ei tohi edastada varem kui 30 päeva möödumisel kohustuse rikkumisest või rohkem kui viie aasta jooksul pärast rikkumise lõppemist). Nendest tingimustest kõrvalekaldumine suurendab tõenäosust, et vastandlike huvide kaalumisel ei osutuks andmetöötaja või andmete saaja huvid kaalukamaks võlgniku eraelu puutumatusel osaks saava riive tõsidusest, näiteks kui võlaandmeid hakatakse avaldama juba loetud päevad pärast võlgnevuse tekkimist.

2.3. Andmete avaldamine isiku krediitdivõimelisuse hindamiseks või muul sarnasel eesmärgil

Maksehäirete puhul tuleb silmas pidada, et võlgnevuse esinemisel tuleb võlausaldajal võla tasumise saavutamiseks kasutada eeskätt võlaõigusseaduse (VÕS) §-s 101 loetletud õiguskaitsevahendeid, millest üheks on kohustuse täitmise nõudmine. Isikute maksehäireandmete avaldamine üksnes survemeetmena võla tasumise saavutamiseks ei ole lubatav.

Survestamisega maksehäireandmete avaldamise kaudu võib olla tegemist näiteks olukorras, kus andmesubjektile rõhutatakse, et pärast võlgnevuse täielikku tasumist kustutatakse kõik maksehäireandmed koheselt registrist. Sellisel juhul on kaheldav, kas andmeid avaldati üldse krediitdivõimelisuse hindamiseks, kuna kolmandatel

isikutel pole äsja lõppenud võlgnevusest olenemata võimalik isiku negatiivse maksekäitumise kohta infot saada.

Inspeksioon rõhutab, et andmetöötleja peab olema ka pärast andmete avaldamise lõpetamist valmis põhjendada, kuidas andmete avaldamine täitis isiku krediitvõimelisuse hindamise või muud sarnast eesmär-

ki. Krediitvõimelisuse all tuleb mõista võimet oma rahalisi kohustusi täita. Muu sarnane eesmärk võib olla lepingulistest suhetes maksekäitumise hindamine. Tööandjad ei või kõigi tööle kandideerijate maksehäireid kontrollida; kõne alla võivad tulla töötajad ametikohtadel, kus on rahaline vastutus. Igasugused uudishimust ja isiklikust huvist kantud päringud ei ole lubatud.

2.4. Andmete edastamise õigusliku aluse kontrollimine

Andmetöötlejal on kohustus enne võlaandmete edastamist kontrollida, kas konkreetsel andmete pärijal esineb selleks õiguslik alus. Arvestades, et IKS § 10 lubab andmeid töödelda isiku krediitvõimelisuse hindamise (või muul sarnasel) eesmärgil, tuleks andmetöötlejal eeskätt tuvastada, et andmete pärijal on reaalne kavatsus isikuga lepingulistesse suhetesse astuda. Õigusliku aluse kontrollimiseks ei piisa viitamisest lepingu sõlmimise hüpoteetilisele võimalusele tulevikus. Õigusliku aluse sisulise kontrollimisega ei ole tegemist ka siis, kui andmete pärijal palutakse õigusliku aluse kinnitamiseks teha linnuke vastavasse kastikesse ning seejärel andmed väljastataksegi.

Andmete edastamise õiguslikus aluses veendumiseks saab andmetöötleja tugineda vabalt valitud tõenditele, mis juhtumi asjaolusid arvestades kättesaadavad on. Oluline on, et andmetöötleja suudaks tõendada, et kont-

rollis andmete edastamise õiguslikku alust sisuliselt juba enne seda, kui ta andmed väljastas (või otsustas need väljastamata jätta). Maksehäireregister otsustab ise, kas ta säilitab tõendeid või sõlmib võlausaldaja ja andmete pärijaga muid kokkuleppeid, näiteks et tõendid tuleb esitada maksehäireregistri nõudmisel ühe päeva jooksul. Siiski peab maksehäireregister nii enne avaldamist kui ka enne andmete edastamist tõendeid kontrollima ja tegema märkmeid tõendite kohta, näiteks laenuaotluse number ja kuupäev, et tagantjärele oleks võimalik kontrollida, kas maksehäireregister realselt tõendeid kontrollis. Tõendamist õigusliku aluse ja andmete õigsuse osas nõuab IKÜM art 5 ja see on maksehäireregistri kui vastutava töötleja kohustus.

Lisaks on oluline, et IKS § 10 nõuete täidetust kontrollib maksehäireregister enne iga üksikut päringut. See tähendab, et piisavaks kontrollimeetmeks ei saa lugeda seda, kui maksehäireregister palub andmete pärijal juba enne päringute tegemist (nt kasutajakonto loomisel) päringute tegemise eesmärki selgitada. Sellisel juhul ei ole tegemist üksikjuhtumi kontrolliga.

Kui maksehäireregister ei suuda iga maksehäire andmete õigsust ja iga üksikut andmete päringut kontrollida ja tõendada, vastutab maksehäireregister IKÜM-i ja IKS-i järgi väärteo korras. Trahvi suuruse määramisel omavad tähtsust asjaolud, kas maksehäireregister on võtnud meetmeid rikkumiste ära hoidmiseks.

2.5. Andmete õigsuse kontrollimine

Võlaandmete avaldaja peab IKS §-st 10 tulenevalt veenduma ka selles, et avaldatavad andmed oleksid õiged. Erinevalt eelmises alapeatükis käsitletud päringu tegemise õigustatuse kontrollimisest on siin tegemist võlaandmete enda kontrollimisega.

Kui riigi registritest võetavate kehtivate andmete osas saab reeglina eeldada, et need andmed on õiged (nt maksuvõlg Maksu- ja Tolliameti ees), siis eraõiguslikelt isikutelt saadud võlaandmete puhul tuleb nende andmete õigsust enne kolmandatele isikutele edastamist kindlasti kontrollida.

Riigikohus on selles osas täpsustanud, et maksehäireregistri pidaja peab kontrollima võlausaldaja edastatud maksehäireteadet piisava põhjalikkusega, kui tal oli selline kohustus (mis tuleneb IKS §-st 10) ja ka võimalus. Sealjuures ei piisa üksnes algselt edastajalt võla olemasolu üleküsimisest, vaid vastutaval töötlejal peavad olema täpsemad andmed, mis võlgnevuse olemasolu kinnitaksid.²

Võlgnevuse olemasolu kindlakstegemisel tuleb lähtuda võlaõigusseaduse (VÕS) §-s 82 toodud alustest. Oluline on silmas pidada, et ainuüksi arve väljastamine üldreeglina ei tõenda võlasuhte ega võlgnevuse olemasolu ning ka vastupidi – arve mittesaamine ei ole õigustuseks jätta kasutatud teenuse eest tasumata.³ Kui väidetav võlgnevus on tekkinud teenuse osutamisest, tuleks registripidajal välja nõuda näiteks teenuse osutamist tõendav liitumisleping; kui võlgnevus on tekkinud müügilepingust, siis võimalusel asja üleandmisakt, garantiipaberid vms. Määrav tähtsus võib olla ka poolte lepingueelsete läbirääkimiste käigus peetud kirjavahetusel, millest selgub, millal ja milliseid kohustusi võlgnik täitma kohustus ning kas ta on neid rikkunud.

Praktikas on levinud juhud, kus väidetav võlgnevus on tekkinud tarbijaga sidevahendi abil sõlmitud lepingu rikkumisest. Sellisel juhul eeldab inspeksioon

maksehäireregistrilt VÕS § st 542 lähtumist ehk maksehäiret võib avaldada siis, kui võlausaldaja on tõendanud püsival andmekandjal kinnitatud tarbija tahet olla seotud telefoni teel võetud kohustustega. **Kui aga sellised rikkumist tõendavad dokumendid puuduvad, ei ole andmetöötlejal võimalik tõendada andmete õigsust ja siis tuleks kas loobuda andmete edastamisest või rakendada täiendavaid kaitsemeetmeid (vt ptk 3).**

Praktikas on maksehäirete avaldajad välja toonud, et võlaandmete õigsust ei ole saadud kontrollida, kuna eriregulatsioonid keelavad võlausaldajal võla alusdokumente edastada (nt krediidasutuste seaduse (KAS) § 88 lõige 3 loeb võlatoimiku pangasaladuseks, mille edastamine kolmandatele isikutele on keelatud). Sellises olukorras tuleks aga lähtuda ülalviidatud Riigikohtu juhustest, millest tuleneb, et olukorras, kus andmetöötlejal on kohustus võlaandmete õigsust kontrollida (IKS § 10), saab selle täitmata jätta üksnes siis, kui kohustuse täitmine pole võimalik ehk tekib kohustuste kollisioon. Kui ühtegi juriidilist takistust võlaandmete õiguse kontrollimiseks ei esine, tuleb kohustust täita ehk võlaandmete õigsust sisuliselt kontrollida.

² Vt täpsemalt seisukohti Riigikohtu Tsiiviikolleegiumi 13.03.2019 otsusest nr 2-17-1026 (punkt 24).

³ Riigikohtu tsiiviikolleegiumi 14.03.2008 otsus tsiiviilasjas nr 3-2-1-5-08, p 14.

2.6. Andmete avaldamise aeg

Kuna kohustuse rikkumine ei ole isikut püsivalt negatiivselt iseloomustav fakt, siis ei tohi selle kohaseid isikuandmeid töödelda (sh koguda, säilitada ja edastada) tähtajatult. Lühike viivitus võlakohustuste täitmisel võib tuleneda mõjuvatest põhjustest ning olukorras, kus rikkumine koheselt heastatakse, oleks isiku järgmise viie aasta jooksul ebausaldusväärse lepingupartnerina kajastamine ilmselt ebamõistlikult kahjustav.

Seetõttu on IKS-s sätestatud võlaandmete töötlemise tähtaeg, ehk keelatud on töödelda andmeid, kui kohustuse rikkumise lõppemisest on möödunud vähem kui 30 päeva või rohkem kui viis aastat.

Võlaandmete avaldamine, kui võlg on tasumata ning nõue pole aegunud

Mida pikema aja jooksul toimub isikuandmete töötlemine, sh edastamine, seda intensiivsemalt riivab see andmesubjekti põhiõigusi, eelkõige eraelu puutumatust, ning seda kaalukam peab olema andmete kolmandatele isikutele edastamise vajadus (vt RKHKo, 21.12.2011, nr 3-3-1-70-11, p-d 21-22). Võlaandmete töötlemise näol ei ole tegemist mitte ainult majanduslike, vaid ka andmesubjekti eraelu puutumatusse seisukohalt kaalukate asjaoludega. Välistatud ei ole siinjuures see, et ka **enne võlaandmete maksimaalse tähtaja saabumist võib andmete edastamine olla andmesubjekti õigustatud huve ülemäära kahjustav.**

IKS § 10 lg 2 p-s 5 nimetatud viieaastane tähtaeg on seega võimalik maksimaalne, mitte automaatne aeg võlaandmete avaldamiseks pärast kohustuse rikkumise lõppemist (ehk võla tasumist). Konkreetne ajaperiood, mille jooksul võlaandmeid avaldatakse, tuleb määrata iga juhtumi asjaolude pinnalt. Võla tasumise seisukohast kehtib küll range „võlg on võlg“ põhimõte ning kõik võlad tuleb tasuda, kuid võlaandmete avaldamise pikkuse valikul tuleb arvestada rikkumise tõsidust ning andmete avaldamisega kaasnevat riivet konkreetse andmesubjekti eraelu puutumatussele.

Asjakohasteks kriteeriumiteks osutuvad tavaliselt maksehäire suurus, selle tekkimise aeg, isiku üldine maksekäitumine ehk tema ülejäänud maksehäirete arv, võlgniku suhtlus võlausaldajaga nõude sissenõudmise ajal (püüdlus teha osamakseid, jõuda kompromissile või vastupidi võlgnevuse tasumisest kõrvalehoidmine), aga ka võlausaldaja ponnistused võla sissenõudmiseks (vt täpsemalt alapeatükki 2.7).

Seega tuleb iga maksehäire avaldamise aeg määrata konkreetse rikkumise ja andmesubjekti üldiselt kirjeldavate omaduste pinnalt, kusjuures andmetöötleja peab olema valmis andmete avaldamise pikkust põhjendama. Võlaandmete avaldamine maksimaalses määras viie aasta jooksul on lubatud vaid kõige tõsisemate võlakohustuste rikkumiste korral.

Võlaandmete avaldamine, kui võlg jäeti tasumata, kuid nõue aegus 3 aasta jooksul

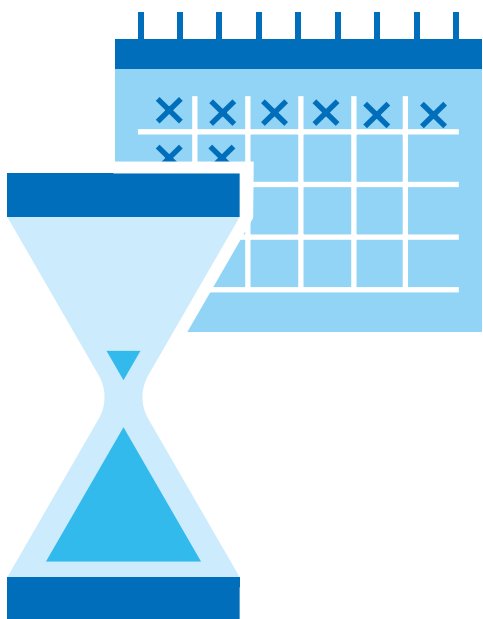
IKS § 10 lg 2 p 5 sätestab, et võlaandmeid ei ole lubatud koguda ja kolmandale isikule edastada, kui kohustuse rikkumise lõppemisest on möödunud rohkem kui viis aastat. Inspektsiooni hinnangul rakendub selline viieaastane tähtaeg ka aegunud nõuete avaldamisele, kuna vastupidisel juhul võiks nõudeid, mida aegumistähtaja jooksul ei tasutud, lõpmatuseni avaldama jääda. Ka Riigikohus on kinnitanud, et see ei oleks proportsionaalne (vt RKHKo, 21.12.2011, nr 3-3-1-70-11).

Kuna IKS § 10 kontekstis kuuluvad avaldamisele lepingulised nõuded, on nende aegumistähtjaks reeglina kolm aastat (tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) § 146 lg 1). Mõistagi võib nõuete aegumisele kohaldada mitmeid erisätteid, mida peamiselt reguleerib tsiviilseadustiku üldosa seadus, kuid arvestades, et käesolev juhend on suunatud isikuandmete töötlemisele, on juhendis käsitletud AKI järelevalvemenetluste tüüpjuhte, milliste aegumistähtsadeks on 3 või 10 aastat.

Seega olukorras, kus võlg jäeti tasumata, kuid nõue aegus kolme aasta jooksul, on võlaandmeid IKS § 10 kohaselt õigustatud avalikustada aegumise tähtaja jooksul, millele võib IKS § 10 lg 2 p 5 kohaselt lisanduda maksimaalselt viis aastat (nn 3 + 5 reegel).

Siiski kehtib aegunud nõuete puhul võlaandmete avaldamiseks täiendavaid nõudeid. Lisaks sellele, et aegumisele lisanduva andmete avalikustamise ajaperioodi väljaselgitamiseks tuleb andmetöötlejal arvestada samade kriteeriumidega, nagu aegumata nõuete puhulgi (võlgnevuse suurus, isiku maksekäitumine jms; vt ülal), kehtib aegunud nõuete osas tingimus, et **võlaandmeid võib maksimaalses ulatuses (viis aastat pärast aegumist) avaldada üksnes siis, kui võlausaldaja astus aegumistähtaja jooksul aktiivseid samme võlgnevuse sissenõudmiseks**. Vastupidisel juhul kujuneks andmete avaldamisest taas survemeede võlgade sissenõudmiseks, ilma et võlausaldaja oleks aegumise jooksul üritanud kasutada talle võlaõiguseadusega võimaldatud õiguskaitsevahendeid.

Ka kohtupraktikas on kinnitatud, et sellise täitmata lepingulise kohustuse puhul, mida võlausaldaja ei ole mingil põhjusel soovinud või suutnud üldise tehingulise aegumistähtaja jooksul võlgnikult sisse nõuda, ei ole

võlgniku isikuandmete jätkuv avaldamine maksehäire-registris alles pärast nõude aegumist maksimaalses võimalikus määras põhjendatud.⁴

Võlaandmete avaldamine, kui võlg jäeti tasumata, kuid nõue aegus 10 aasta jooksul

Kui andmetöötleja soovib aegunud nõudel põhinevaid võlaandmeid avaldada kauem kui 3 + 5 reegli järgi, tuleb tal aegumise erisätete eeldusi tõendada.

TsÜS § 146 lg 4 kohaselt on nõude aegumistähtaeg 10 aastat, kui kohustusi rikuti tahtlikult. Kohustuse tahtliku rikkumisega TsÜS § 146 lg 4 tähenduses on tegemist juhul, kui lepingupool (I) soovib õigusvastast tagajärge (II) võlasuhte tekkimisel, täitmisel või lõpetamisel (vastavalt VÕS § 104 lõikele 5). Seega nõude 10-aastase aegumistähtaja kohaldamiseks tuleb tõendada, et lisaks lepingu rikkumisele esines andmesubjektil tahtlus tekitada võlausaldajale õigusvastaselt kahju.

Kohtupraktikas on korduvalt kinnitatud, et ainuüksi kohustuse täitmata jätmine **ei ole** aegumise instituudi eesmärke arvestades TsÜS § 146 lg 4 kohaldamiseks piisav (vt Riigikohtu otsuseid tsiviilasjades nr 3-2-1-79-09, p 11; 2-16-14644, p 20; 2-14-53081, p 21). Samuti ei piisa isiku tahtluse (õigusvastase tagajärje tekitamise soovi) eeldamiseks sellest, et võlgnik on olnud teadlik lepingust ja võlgnevusest ega sellestki, et võlgnikule on saadetud meeldetuletuskirju võlgnevuse tasumiseks. Vastupidine tõlgendamine tooks kaasa olukorra, kus TsÜS § 146 lõige 1 muutuks sisutühjaks (vt Tallinna Ringkonnakohtu otsust tsiviilasjas nr 2-21-6219, p 29).

Seega ei sätesta TsÜS § 146 lg 4 tahtluse eeldust, mistõttu ei saa ka andmetöötleja ega Andmekaitse Inspeksioon eeldada kohustuste tahtlikku rikkumist võlgniku poolt. Võlaandmete avaldamiseks 10 aasta jooksul pärast nõude sissenõutavaks muutumist, millele võib lisanduda maksimaalselt 5 aastat (nn 10 + 5 reegel), peab andmetöötleja tuginema konkreetsetele faktidele, mis kinnitaksid võlasuhte tahtlikku rikkumist.

⁴ Harju Maakohtu otsus 2-20-10157, p 33.

Lisaks rakendub TsÜS § 157 lg 1 kohaselt 10-aastane aegumistähtaeg jõustunud kohtulahendiga tunnustatud nõudele või muust täitedokumendist tulenevale nõudele. Ka sellisel juhul tuleb 10-aastase aegumistähtaja kohaldumist andmetöötlejal tõendada kas jõustunud kohtulahendi või muu täitedokumendi abil.⁵

Seega aegunud (kuid tasumata) nõuete puhul kehtib eeldus, et need aegusid 3 aasta jooksul pärast sissenõutavaks muutumist ning pärast aegumist võib võlaandmeid jätkuvalt avaldada maksimaalselt 5 aasta

jooksul (3 + 5 reegel). Nõue muutub sissenõutavaks arvele märgitud makse tähtpäeva järgmisel päeval, aegumine algab TsÜS § 147 lõike 3 kohaselt arve väljastamise kalendriaasta järgneval esimesel jaanuaril. Teatud juhtudel võib nõuet avaldada 10-aastasele aegumistähtajale järgnevalt kuni 5 aasta jooksul (10 + 5 reegel), kuid sellisel juhul tuleb TsÜS-i erisätete ehk 10-aastase aegumistähtaja eeldusi tõendada. Füüsilise isiku pankroti puhul kohalduvad aegumistähtjad pankrotiseaduses sätestatud erisustega.

2.7. Andmesubjekti ülemäärase kahjustamise keeld

Sõltumata IKS §-s 10 nimetatud tähtaegadest kohustab säte täiendavalt hindama, ega andmete edastamine ei kahjusta andmesubjekti õigusi või vabadusi ülemääraselt. Kuigi seda kohustust rõhutatakse eraldi IKS § 10 lg 2 punktis 3, on see põhimõtte tuletatav ka IKÜM artiklitest 5 ja 6.

Andmesubjekti huvide kahjustamise hindamisel võlaandmete avaldamise kontekstis tuleb asjaolusid sisustada märksa laiemalt, kui vaid krediivõimelisuse hindamise ja vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamise seisukohast. Tegemist ei ole mitte ainult majanduslike, vaid ka andmesubjekti eraelu puutumatusse seisukohalt kaalukate asjaoludega (vt Tallinna Ringkonnakohtu otsust tsiviilasjas nr 2-16-17964 punkti 14). Praktikas kasutatakse võlasuhte rikkumisega seotud infot lisaks isiku krediivõimelisuse hindamisele ka muudel sarnastel juhtudel ning võlaandmetele on ligipääs kõikidel isikutel, kes suudavad andmete avaldajale enda õigustatud huvi põhjendada (nt potentsiaalsel tööandjal või mõnel muul lepingupartneril kui laenuandja).

Samas võib andmesubjekti põhiõiguste ülemäärane kahjustamine seisneda ka edastatavate andmete sisus. Näiteks ei või edastada andmeid, mis lepin-

gu rikkumise seisukohast on ilmselt ebaolulised või asjassepuutumatud (pilt, subjektiivsed hinnangud). Seejuures kahjustab andmesubjekti ka ebaõigete andmete edastamine. Seega võlaandmete õigsuse kontrollimise kohustuse eiramine võib kaasa tuua ka andmesubjekti huvide ülemäärase kahjustamise, mille eest vastutab andmetöötleja.

Maksehäire avaldamise viis, kestus ja andmete sisu võivad olla riivet raskendavad asjaolud, mis muudavad kogu avaldamise inimest ülemääraselt kahjustavaks. Näiteks, kui ei tooda välja võlgnevusi erinevate võlausaldajate kaupa või kui ei eristata põhivõlga kõrvalnõuetest.

Inspektsiooni hinnangul tuleb maksehäire avaldada igal juhul nii, et selgelt on eristatud ja välja toodud iga põhivõla suurus.

Lisaks eelnevale tuleb andmesubjekti ülemäärase kahjustamise hindamisel arvesse võtta võlga, võlgniku ja võlausaldajat iseloomustavaid asjaolusid.

⁵ Kohtulahendiga tunnustatud nõuete aegumisest saab lugeda: <https://kpkoda.ee/nouete-aegumine-kaitumisjuhis-volast-vabanemiseks/>

2.7.1 Võlga iseloomustavad asjaolud:

Inspektsiooni hinnangul ei peaks sarnaselt maksuvõlgade regulatsiooniga (MKS § 14 lg 5) maksehäireregistrisse jõudma väiksemad kui 100 euro suuruse põhivõlga võlgnevused.

Ülemäärase kahjustamise hindamisel on oluline ka võlgnevuste arv – kui ühes maksehäireregistris on inimese kohta vaid üks võlgnevus, on tõenäoline, et võlgu jäämine ei ole seda inimest püsivalt iseloomustav käitumine ja maksehäire avaldamine või aastaid avaldamine on inimest sellisel juhul ülemäära kahjustav.

Samuti viitab võlgnevuse vähemalt kolme aasta tagune tekkimise aeg ja uute võlgnevuste puudumine, et inimene on ilmselt oma maksekäitumist muutnud.

Lisaks tuleb kaalumisel arvesse võtta võlgnevuse suurust – ilmselgelt ei ole võrreldavad olukorrad, kus võlgnikul on tasumata jäänud paari kuu arve mõne kommunaalteenuse eest ja tuhandetesse eurodesse ulatuva tarbimis- või muu laenu maksmata jätmise.

Kokkuvõtlikult – kui tegemist on aastate taguse väikese võlga ning see on ainus võlgniku võlg, siis seda suurem on riive võlgniku õigusele ja ülemäärane kahjustamine on väga tõenäoline.

2.7.2 Võlgnikku iseloomustavad asjaolud:

Võlgnikku iseloomustavateks asjaoludeks on mh võla tasumise aeg ning võlgniku käitumine.

Võla tasumise aeg – inimene maksis võla kohe peale maksehäire avalikustamist ära, sest sai võlgnevusest teada alles maksehäire avalikustamisel või uue laenu taotlemisel, kus selgus, et tal on maksehäire.

Võlgniku käitumine – kas ta on teinud võlausaldajaga koostööd ja pakkunud välja võimalusi võla tasumi-

seks, sh püüdnud võlga osamaksetena tasuda ning kas võlgnik on võimaldanud enda õiged kontaktandmed.

Siiski pelgalt asjaolu, et inimene on võla ära tasunud, ei tähenda, et maksehäire avalikustamine tuleb kohe lõpetada. Ülemäärast kahjustamist tuleb hinnata inimese endaga seotud eluliste asjaolude kogumis.

2.7.3 Võlausaldajat iseloomustavad asjaolud:

Sissenõudmine – milliseid jõupingutusi on võlausaldaja enne maksehäire avalikustamist teinud? Maksehäire avalikustamine ei saa olla võla tasumise sunnimehhanism. Näiteks kas võlausaldaja on püüdnud võlga sisse nõuda, sh kas ta on esitanud maksekäsu kiirmenetluse avalduse, kuid vastuväite saamisel hagi esitamisest loobunud. Sh aegunud nõude puhul – Riigikohus on aegunud võlgnevuse avalikustamist pida-

nud õiguspäraseks, kui võlausaldaja on teinud jõupingutusi võla sissenõudmiseks.

Samuti on oluline, kas võlausaldaja on eksinud võlgniku andmetega nii, et võlgnik ei ole võlausaldaja teateid võlausaldajast tulenevatel põhjustel kätte saanud (nt vigased kontaktandmed).

2.8. Andmesubjekti teavitamine võlaandmete avaldamisest

Andmesubjekti teavitamist isikuandmete töötlemisest reguleerivad IKÜM artiklid 12-14. IKÜM artiklites 13 ja 14 on välja toodud, mida peab inimesele antav teave minimaalselt sisaldama. Võlaandmete avaldamisel tuleb eeskätt lähtuda siiski artiklist 14, kuna reeglina ei koguta võlaandmeid inimeselt endalt.

Meenutame, et võlaandmeid võib võlausaldaja avaldada ise, kasutada volitatud töötleja platvormi või edastada andmed maksehäireregistrit pidavale teisele ettevõttele.

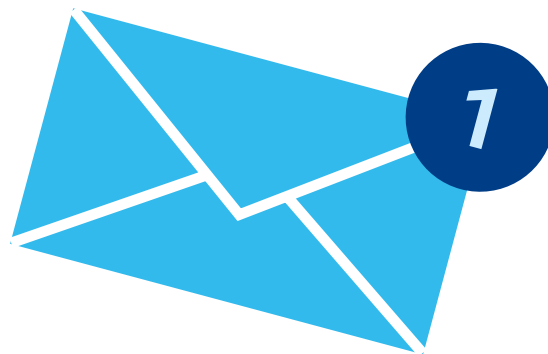
IKÜM artikkel 14 lõigetes 1 ja 2 sätestatud teave tuleb andmesubjektile edastada mõistliku aja jooksul, kuid hiljemalt ühe kuu jooksul peale isikuandmete saamist või kui isikuandmeid kavatakse avaldada teisele vastuvõtjale, siis hiljemalt andmete esimese avaldamise ajal (vt IKÜM artikkel 14 lõige 3).

Erisused, mis võimaldavad võlgniku aktiivsest teavitamisest mööda minna, tulenevad IKÜM artikkel 14 lõikest 5. Võlaandmete kontekstis võivad osutada asjakohaseks järgmised punktid:

- a) andmesubjektil on see teave juba olemas;
- b) selle teabe esitamine osutub võimatuks või eeldaks ebaproportsionaalseid jõupingutusi.

Punkti a alusel saab andmete avaldaja võlgniku teavitamata jätta näiteks siis, kui võlausaldaja ja andmete avaldaja isikud ei lange kokku ning võlausaldaja on isikut juba teavitanud, millisele maksehäireregistrile andmed avaldamiseks edastatakse. Teavitusele tuleb lisada ka vastava maksehäireregistri andmekaitsetingimused, muidu ei ole täidetud IKÜM art 14 tuleneva teavitamise sisu nõuded. Võlausaldaja teavitamine ja andmete avaldamine peavad siiski ka sellisel juhul ajaliselt seoses olema.

Lubatud ei ole olukord, kus algses laenulepingus viidatakse võimalusele, et võlgnevuse tekkimisel

võidakse andmed edastada maksehäireregistrile avaldamiseks, kuid näiteks aastate möödumisel, kui võlgnevus realselt tekib ja andmed avaldatakse, isikut sellest enam ei teavitata. Sellisel juhul ei oleks andmetöötlus isikule ettenähtav ega läbipaistev. Näiteks ei pruugi võlgnik üldse teada, et ta võlgu on (arve on edastatud vigasele aadressile, võlgnik on eksinud tasumisel arve summaga). Olukorras, kus võlgnik isegi ei tea, et ta on võlgu, on sellise võlgnevuse maksehäireregistris avaldamine lubamatu. **Igal juhul peab võlausaldaja enne maksehäireregistrile konkreetse võlgnevuse edastamist võlgnikku teavitama. Kui võlausaldaja ise võlgnikku ei teavita, on teavitamise kohustus maksehäireregistril võlgnevuse andmete saamisel.**

Ka siis, kui võlg loovutatakse ja tekib uus võlausaldaja, peab uus võlausaldaja uue vastutava töötlejana, kellel on ka oma töötlemise eesmärk ja tingimused, võlgnikku teavitama uuest võlausaldajast ja oma andmekaitsetingimustest.

Punkt b saaks teavitamata jätmise aluseks olla eelkõige olukorras, kus andmetöötlejal puuduvad konkreetse füüsilise isiku kontaktandmed. Seejuures inspeksiooni hinnangul ei peaks andmete avalikustajad koguma täiendavaid isikuandmeid üksnes selleks, et täita aktiivse teavitamise kohustust. See on

mõistagi asjakohane üksnes juhul, kui võlaandmete avaldaja ei lange kokku võlausaldaja isikuga, kes vähemalt mingil hetkel võlgnikuga kontakti on omanud. **Kui aga andmete avaldajal on füüsilise isiku kontaktandmed olemas, tuleb inimest andmetöötlustest teavitada ning tegemist pole võimatu või ebaproportsionaalse jõupingutusega.** Seoses maksehäireregistri kohustusega kontrollida talle edastatud maksehäire andmete õigsust dokumentaalsete tõendite alusel, on suur tõenäosus, et nendes dokumentides sisalduvad

ka võlgniku kontaktandmed. Maksehäireregister võib seada tingimuse, et võlausaldaja esitab koos maksehäireandmetega võlgniku kontaktid teavitamiseks või nõuda võlausaldajalt tõendit, et võlausaldaja on ise võlgnikku vahetult enne maksehäireregistrile edastamist sellest teavitanud (IKÜM art 14 lg 5 p a). Ka Riigikohtu praktikas on kinnitatud, et kui võlausaldaja ei ole võlgnikku maksehäire avaldamisest teavitanud, peab seda tegema maksehäireregistri pidaja.⁶

2.9. Täiendavad kaitsemeetmed

Olukorras, kus andmete pärija õigustatud huvi pärin-gu tegemiseks ja mõju andmesubjekti õigustele ja vabadustele on üsna ühesuured (piiripealsed), võib olla vajalik rakendada täiendavaid kaitsemeetmeid, et leevendada riivet andmesubjekti õigustele. Kui eelkontroll võlaandmete saamise õigusliku aluse tuvastamiseks on olnud nõrk, tuleb seda kindlasti tasakaalustada kogumis teiste meetmetega.

Näiteks võib täiendavate kaitsemeetmetena käsitleda veelgi suuremat läbipaistvust, inimese üldist ja tingimusteta nõudeõigust töötlemine lõpetada ja meetmeid andmesubjektide võimu suurendamiseks.⁷

Kaitsemeetmed peavad olema kajastatud mh õigustatud huvi analüüsis, tuues välja millist põhiõiguse riivet kaitsemeede leevendab. Andmesubjekti jaoks peab võlaandmete avaldaja selgitama selgelt ja arusaadavalt põhjusi, miks ta leiab, et tema (või kliendi) õigustatud huvid on kaalukamad kui andmesubjekti huvid või põhiõigused ja -vabadused. See teave tuleb andmesubjektile ka lihtsalt kättesaadavaks teha.

⁶ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 13.03.2019 otsus tsiviilasjas nr 2-17-1026, p 30.

⁷ A29 tööühma arvamus 06/2014, lk 42 (viide 2)

3. Andmesubjekti õigused ja andmetöötaja kohustused

Ka maksehäire avaldamise kui isikuandmete töötlemise puhul näeb IKÜM inimesele ette õiguse esitada erinevaid taotlusi.⁸ Andmetöötaja peab inimest nendest õigusest informeerima hiljemalt siis, kui inimest esmakordselt isikuandmete töötlemisest teavitatakse. Juba seepärast ei saa lugeda andmesubjekti piisavaks teavitamiseks seda, kui algses laenulepingus pelgalt viidatakse, et võlgnevuse tekkimisel võidakse andmed edastada registripidajale avaldamiseks. Andmesubjekti teavitamine peab olema ammendav ning sisaldama kõiki viiteid andmesubjekti õiguste teostamise korrale. IKÜM art 21 lg 4 alusel tuleb vastuväite esitamise õigus selgelt eraldi välja tuua ja selgitada, mis juhtudel ja kuidas vastuväite esitada saab.

Lisaks sellele, et andmetöötaja peab inimest tema andmete töötlemisest teavitama ja esitama töötlemisega seotud olulisema info (teavituse täpsem sisu on reguleeritud IKÜM artiklites 13-14), on inimesel õigus:

- Küsida andmetöötajalt kinnitust, kas tema andmeid töödeldakse ning tutvuda tema kohta käivate andmetega ning töötlemisega seotud teabega (teabe täpsem sisu IKÜM art 15 lõikes 1) ja saada andmetest koopia.
- Nõuda tema kohta käivate ebaõigete andmete parandamist (IKÜM art 16). Praktikas on ilmselt lihtne parandada ebatäpsusi ilmselgetes andmetes nagu isiku nimi, kuid keerukam maksehäiret puudutavate detailide osas nagu võlgnevuse suurus jms, kuivõrd need võivad olla vaieldavad ning lõplik tõde võib selguda alles kohtumenetluse käigus. Seepärast omavadki inspeksioonis läbiviidava kaebemenetluse käigus olulisust just maksehäire õigsust tõendavad nõude alusdokumendid.

Kui maksehäire avaldamise ajal andmed muutuvad (nt võlgnik on võlgnevust vähendanud), tuleb andmetöötajal andmed ajakohastada 30 päeva jooksul alates andmete muutumisest. Vajadusel peab maksehäireregistri pidaja võlausaldajale võlgniku andmete muutumisest, sh võlgnevuse suuruse muutumisest, teavitamise kohustuse lepingus ette nägema.

- Nõuda oma isikuandmete töötlemise piiramist (IKÜM art 18) – näiteks ajaks kuni andmetöötaja parandab ebaõiged isikuandmed või vaatab läbi vastuväidet. Töötlemise piiramise nõude saamisest tuleb andmetöötajal seda maksehäireregistris selgelt väljendada ning rakendada vajalikke tehnilisi vahendeid (kõrvaldada andmed ajutiselt veebisaidilt, muuta andmed mittetöödeldavaks vms; IKÜM pp 67). Seega peaks piiramise nõude esitanud andmesubjekti suhtes uute päringute tegemisel nähtuma, et tema võlgnevus on vaidlustatud ning ligipääs võlgnevuse täpsematele andmetele peaks olema takistatud.
- Nõuda oma isikuandmete kustutamist (IKÜM art 17). Kustutamist võib nõuda art 17 lõikes 1 ettenähtud juhtudel. Kustutamist saab nõuda eelkõige siis, kui avalikustamine on olnud ebaseaduslik ehk kui mingi IKS § 10 eeldus on täitmata (art 17 lg 1 p d). Näiteks siis, kui maksehäire avaldaja pole andmete õigsust kontrollitud. Kui inimene tugineb art 17 lg 1 punktile c ehk leiab, et maksehäire avalikustamine on üldiselt ebaõiglane, siis tuleb sellist taotlust käsitleda vastuväitena art 21 tähenduses.
- Esitada enda andmete töötlemise osas vastuväide (IKÜM art 21). Vastuväite eesmärk on anda isikule võimalus põhjendada, miks võlaandmete

⁸ IKS § 10 ei näe ette erisusi IKÜM-st tulenevatele andmesubjekti õigustele.

töötlemine teda ülemääraselt kahjustab ka siis, kui maksehäire ise on avaldatud IKS § 10 nõudeid järgides. Seepärast näeb IKÜM art 21 lg 1 ette, et vastuväide peab olema esitatud andmesubjekti **konkreetses olukorrast lähtudes** ning see peaks sisaldama just selle andmesubjektiga seotud elulisi asjaolusid ja põhjendusi. Vastuväite esitamine on põhjendatud seega olukorras, kus sama maksehäire kellegi teise suhtes avaldamine võiks olla õiguspärane, kuid konkreetse andmesubjekti osas tooks see kaasa tema õiguste ja vabaduste ülemäärase kahjustamise.

Vastuväite saamisel peab andmetöötaja IKÜM artikli 21 kohaselt hindama ja tõendama, kas **inimese konkreetset olukorda arvestades** esinevad andmetöötajal mõjuvad õiguspärased põhjused isikuandmete edasiseks töötlemiseks. Kui selliseid põhjuseid pole, tuleb andmetöötlus lõpetada ning juba töödeldud isikuandmed kustutada.⁹ Lisaks on inimesel õigus nõuda koos vastuväite esitamisega oma andmete töötlemise peatamist ajaks, mil hinnatakse tema esitatud vastuväidet (IKÜM artikkel 18 lõike 1 punkt d).

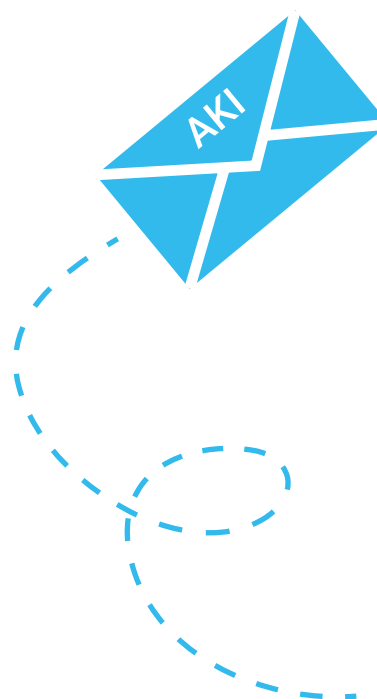
Andmetöötaja peab inimese taotluse saamisel lähtuma selle sisust, mitte pealkirjast. Näiteks kui inimene nõuab kustutamist, kuid tegelikult on sisu vastuväide, siis ei saa vastuväidet sisuliselt hindamata jätta.

Kõigi selliste taotluste saamise puhul peab andmetöötaja kontrollima pöörduja isikusamasust ning vajadusel ka esindaja õigust (volitust) andmesubjekti nimel taotluse esitamiseks, sest nimetatud taotlusi saab esitada ainult enda subjektiivsete õiguste kaitseks. Kui andmetöötaja ei saa pöörduja isikusamasuses või volituses veenduda, tuleb taotluse täitmisest keelduda ja seda põhjendada, mitte aga jätta pöördujale vastamata. Kõigile taotlustele peab andmetöötaja vastama hiljemalt ühe kuu jooksul (IKÜM art 12 lg 3).

Igasugune andmetöötlust puudutav **nõue, sh**

vastuväide, tuleb esmalt esitada maksehäire avaldajale. Alles siis, kui keeldutakse taotlust täitmast või sellele ei vastata, tuleks pöörduda kas Andmekaitse Inspeksiooni või kohtusse. Inspeksiooni pöördumisel soovitage kasutada sekkumistaotluse [vormi](#) ning kindlasti tuleks sellele lisada kogu võlgniku ja maksehäire avaldaja vahel peetud kirjavahetus ning muud asjakohased materjalid. Samuti tuleb pöördumine isikusamasuse tuvastamiseks (digi) allkirjastada.

Kui Andmekaitse Inspeksioon võtab kaebuse menetlusse, saab ta teha andmetöötajale ettekirjutusi, määrata sunniraha, rakendada töötaja kulul asendustäitmist ning alustada vääртеomenetlust. Neid meetmeid on inspeksioonil võimalik rakendada vaid Eestis asuvate andmetöötajate suhtes. Teistes Euroopa Liidu liikmesriikides asuvate andmetöötajate suhtes viiakse menetlus läbi vastava liikmesriigi andmekaitseasutuse juhtimisel. Väljaspool Euroopa Liitu asuvate andmetöötajate rikkumiste korral on Andmekaitse Inspeksiooni võimalused piiratud, kuna puuduvad sunnimehhanismid.

⁹ Vastuväite hindamise kohta saab täpsemalt lugeda õigustatud huvi [juhendist](#).

Maksehäirete avaldamine tekitab küsimusi?

Andmekaitse Inspektsioon teab vastuseid!

Vaata lähemalt:

Andmekaitse Inspektsiooni juhendmaterjalid, vastused korduma kippuvatele küsimustele ning soovitusel ja nõuanded nii andmekaitse kui ka avaliku teabe teemadel leiad meie kodulehelt aadressil www.aki.ee.

Helista nõuandetelefonil!

Andmekaitse Inspektsiooni nõuandetelefon **56202341** aitab sul jõuda õigete vastusteni.

Meie juristid vastavad nõuandetelefonile **igal nädalal esmaspäevast neljapäevani kell 13.00–15.00.**

Nõuandeliinilt saad vastused üldisetele küsimustele. Samuti aitab valveametnik sul jõuda otsitava infoni juhendites või õigusaktides. Põhjalikumad selgitused vajavad küsimused palume saata kirjalikult e-posti aadressile info@aki.ee.

Leia meid sotsiaalmeediast:

[Andmekaitse Inspektsioon](#)

[Andmekaitse Inspektsioon | Estonian Data Protection Inspectorate](#)

[Andmekaitse Inspektsioon](#)